

örögjét" *Fonyai Tibort*, mellette olyan, immár nevet szerzett egyéniséget, mint *Bakó Ferenc, Gál Szabó István, Kecskés András, Kapor Károly, Mézárosné Stenger Katalin, Török Kálmánné*. Azután sok-sok tehetséges fiatal, illetve tapasztalatokban gazdag pedagógust a megyéből. A „befutottak” és a kezdők váltakozása is jelzi a sorozat nyitottságát, hagyományörzést és egyben újító kedvét, jellegét. A „kiskönyvtár” tehát lehetőséget nyit új szerzők előtt is, vagyis szerzőgárdát nevel. Ez pedig a megyei sorozatok (folyóiratok, periodikák) egyik legszebb — s aki végzi, tudja — „nem is könnyű feladata.

8. A *mintaszerű szerkesztés* megmutatkozik a szerkesztői „aprómunkában” is: fejezetek elrendezésében, tagolásában, a címfokozatok logikus alakításában, építkezésében, a kiemelések (betűtípusok alkalmazásával, táblázatokkal stb.) szakaszerű megoldásában, a fegyelmezett terjedelemben, tömörítésben, a nyelvi-stiláris „fésültségben” és sok más mozzanatban egyaránt. Itt hadd említssem meg név szerint is a felelős szerkesztőt, aki szerényen, általában gondosan háttérben maradva, de magas szakértelemmel, jó ízléssel és biztos kézzel végzi feladatait. *Tolnai Valéria* neve és tevékenysége kezd országosan ismertté válni, s ez nem véletlen. Értéktörző és információközvetítő törekvéseit fémjelzi — többek között — a *Záródolgozatok és pályázatok bibliográfiája 1970—1980* című összeállítása, a sorozat 20. kötete.

9. A megyei szerzők, gondok és „színek” következetes képviselete nem jelent elzárkózást a külvilágtól, begubózást megyei problémák és határok közé. Ezt bizonyítja — többek között — a sorozat egy régebbi — szám szerint 14. — száma, a megyei pedagógiai szerkesztők országos tanácskozásának anyagát összegző *Széles utakon* is. Nem véletlen, hogy ezt a tanácskozást éppen a megyében, Zánkán rendezték. Sajnálatos ugyanakkor, hogy e nagyívű tanácskozásból jó szerivel csupán e könyvecske maradt, az okos és bátor kezdeményezések, az előremutató javaslatok és határozatok „kődbe veszttek”. Ez azonban nem a kiadvány, nem is a sorozat szerkesztésének problémái közé tartozik... Egy másik példa a nyitottságra *Bödecs László és Csermely Tibor* kötete. A kitűnő szerzők először a kiskönyvtár számára nyújtották be értékes kéziratukat a középiskolai kollégiumok problémáiról. A szerkesztők helyesen ismerték fel e kézirat nagyobb nyilvánosságát érdemlő értékeit, s továbbították a Tankönyvkiadó *A pedagógia időszzerű kérdései* sorozata számára. E sorozatban jelent meg *Töprengés a középiskolai kollégiumok szerepköréről* címmel. (Sajnálatos egyébként, hogy az ilyen kézirat-felajánlás, illetve egy megye és a Tankönyvkiadó közös kiadása ritka, mint a fehér holló.)

Végezetül csupán annyit: ha az olvasókat nem sikerült volna meggyőzőn a Megyei Pedagógiai Körkép kiskönyvtára sorozat kiválóságáról, vegyék kezükbe — nagyobb könyvtárakban bizo-

nyára megtalálhatók — a sorozat köteteit, ismerkedjenek közvetlenül a melegen ajánlott könyvekkel. (Kiadja: a *Megyei Pedagógiai Intézet és a Magyar Pedagógiai Társaság Veszprém megyei tagozata.*)

DR. KARLOVITZ JÁNOS

EGYÜTTMŰKÖDÉS A SZOCIALIZÁCIÓS ZAVAROK MEGELŐZÉSÉÉRT

Szerkesztette: *Horányi Annabella és Kósáné dr. Ormai Vera*

A terjedelmében tekintélyes kötet — a szerkesztők elvárásainak megfelelően is — hozzá fog járulni sok, napjainkban még valóban megoldatlan, főleg gyakorlati probléma felszámolásához. Talán nem illendő megemlíteni, s napjainkban már természetesen veendő, hogy a könyv szerkesztői és írói — kettő kivételével — nők. Ez következik a könyvben feldolgozott témakörök jellegéből, de szemléletmódjában is érzelemben gazdagabb megközelítést tükröz. Ez természetesen nem csökkenti a könyv tudományos értékét.

A könyv ismertetését az könnyíti meg, hogy a két szerkesztő a bevezetésben lényegesen kiemelve összegzi a könyv célkitűzését, keletkezését és várható hatását. A könyvben szereplő szerzők írásai egyrészt a „Társadalmi beilleszkedési zavarok elemzése” című kutatási főirány keretében folyó munkák eredményeként, másrészt a Fővárosi Pedagógiai Intézet 1983-ban a főirány keretében meghirdetett pályázatának alapján készültek. A kötet végén a kötet szerzőinek felsorolása alapján látjuk, hogy a 29 szerzőből 20 dolgozik Nevelési Tanácsadónál. A többi szerző is gyakorlati pszichológiai tevékenységet végez, vagy mint orvos, oktató, szakfelügyelő, óvónő. A szerzőknek ez a szoros kapcsolata nagyon érdekessé teszi nemcsak a témák kiválasztását, hanem azok feldolgozását is.

A könyv egyes tanulmányai a veszélyeztetett, a retardált, az iskolából lemorzsolódó, magatartási nehézségekkel és kommunikációs zavarokkal küzdő óvodás és iskolás gyerekekkel folytatott pszichológiai, pedagógiai foglalkozásokról számol be. A tanulmányok zöme emellett betekintést nyújt a nevelési tanácsadás munkájába. A két szerző hangsúlyozza: „a nevelési intézményrendszer a jelenleginél sokkal hatékonyabban vehet részt a szocializációs zavarok megelőzésében, és kiegyenlítésében. Ezért a tanulmányok a valóságot nem sértve szólnak az iskolarendszer diszfunkcióiról, az intézmények sikeres működését gátló körülményekről. Ugyanakkor méltán sugallják azt a meggyőződést, hogy a pszichológusok aktív részvétele... az óvodások és iskolások nagyobb empátiával és toleranciával megvalósuló nevelését eredményezi.” Ez a megállapítás és az egyes tanulmányok azt igazolják, hogy a kötet a pszichológusok szemléletmódját képviseli.

A kötet négy nagy fejezetből áll. Az első fejezet „Iskola-társadalom-pszichológia” címet viseli,

a második „Műhelymunkák”, a harmadik „Fejlesztő módszerek” s a negyedik „Csoportmódszerek pedagógusokkal” címen került a kötetbe. Az elméleti részt az I. fejezet tartalmazza, a másik három a gyakorlattal, a módszerekkel ismert meg bennünket.

Mielőtt az egyes fejezetekkel összefüggésben néhány gondolatot kiemelnénk, feltétlenül kell egy megjegyzést tenni. A könyv címében azt olvashatjuk, hogy a pedagógusok és pszichológusok együttműködését kívánja a könyv szolgálni. Csaknem mindegyik tanulmányban találkozunk azzal az igénnyel, hogy a pedagógusoknak és pszichológusoknak együtt kell működniük a gyermeki személyiség fejlesztése érdekében. Azt hiszem, ennek jelentőségét nem kell különösebben hangsúlyozni. Ez evidens. Nyilvánvalóan nem ok nélkül fogalmazza meg azonban mindegyik szerző az együttműködés fontosságát. Ebből arra lehet következtetni, vagy legalábbis feltételezni, hogy a kapcsolatok nem a legjobbak. Ha nagyon figyelmesen olvassuk el az egyes tanulmányokat, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy a kötet egy kicsit egyoldalúan a pedagógusokat marasztalja el a kapcsolatok nem teljesen harmonikus meglétében. Különösen az I. fejezetben olvashatunk vitatható megállapításokat a pedagógusokról, amely megfogalmazások zavaróan hatnak az eredményes együttműködésre. Több tanulmányban is olvashatunk az iskolapszichológusok működésének történeti előzményeiről, s a külföldi gyakorlatról. Nem történik azonban említés arról, hogy az iskolapedagógusok által alkalmazott módszerek miatt — éppen a kötetben is szereplő kutatási témákban — már alakultak ki viták és döntések is, amelyek korlátozták, vagy éppen megszüntették az iskolapszichológusok tevékenységét. Nyilván nem arról van szó, hogy napjainkban e történelmi időszak ismétlődhet meg, s az iskolapszichológusi munka hasonlóan helytelen irányba tolódik el. Csupán arról, hogy nem könnyű megteremteni a pedagógusok és iskolapszichológusok zavartalan együttműködését, s az együttműködésért a pszichológusoknak is sokat kell tenniük. Ebből a szempontból dicsérendő éppen a könyv szerkesztőinek és szerzőinek többségében helyes állásfoglalása s már maga a könyv kiadatásának célja is az.

Az I. fejezetet bevezető részben nagyon okos gondolatot fogalmaztak meg a szerkesztők: „Az iskola mint »szocializáló műhely« nevelőmunkájának hatékonysága attól függ, mennyire képes a társadalmi értékeket és normákat a gyermekek személyes indítékaivá interiorizálni.” E megállapítás helyességét nem lehet vitatni, de azt meg kell jegyezni, hogy az iskola tartalmi munkájának más összetevői is vannak. Lényeges az a megállapítás is, hogy „az iskolapszichológia és a nevelési tanácsadás funkciói ma még nem differenciálódtak”.

Az I. fejezet első tanulmányát Lukácsné Mezei Éva írta „Pszichológia a közoktatásban. Igények és lehetőségek” címmel. Nem tudom, milyen mér-

vű tény alapján fogalmazza a következőket: „A pszichológusok egyre többször kényszerülnek abba a helyzetbe, hogy fáradt, fásult pedagógusokat próbáljanak meggyőzni róla, hogy az általuk nevelhetetlennek minősített, minden nevelői törekvésük meghíusulásáért felelőssé tett gyerek megfelelő pedagógiai eszközökkel megnyerhető, irányítható, igenis nevelhető.” Másutt: „A szűk terembe összezárt gyerekek zsvajában töltött nap után aligha képes bárki is jól felkészülni másnapra óráira.” Talán a kép sokkal differenciáltabb ennél. Tömör áttekintése a magyar közoktatásügy történetéről kétségtelenül helyesen emeli ki a kritikus pontokat, amelyek ma is befolyásolják az oktató-nevelő munkát. Így például egyet lehet érteni azzal, hogy a magyar pedagógiai lélektan nem fejlődött úgy ki, hogy jelentős segítséget adhatott volna a gyakorlati oktató-nevelő munkának. Lényeges problémaként veti fel a szerző a pszichológusok és a pedagógusok együttműködésének lehetőségét.

A másik tanulmányt Kósáné Ormai Vera írta „Veszélyeztetettség és iskolai beilleszkedés” címen. Egy az 1981/82. tanévben Budapesten végzett vizsgálatot ismert. Ennek alapján állapítja meg: „A veszélyeztetett gyerekeknél az iskolai évek során mindinkább mélyül a szakadék az intézmény elvárásai és ezek teljesítéséhez rendelkezésre álló objektív és szubjektív feltételek között.”

A harmadik tanulmány szerzője Tunkli László, aki „Az iskolapszichológus” címen, külföldi szerzők és magyar tapasztalatok alapján körvonalazza az iskolapszichológus funkcióját és feladatrendszerét. Lényeges elvként szögezi le azt, hogy az iskolapszichológus a tanterületben tanácsadói szerepet tölt be, s funkcióját 5 pontban foglalja össze. Elvi és gyakorlati szempontból fontos az a megállapítása is, hogy „az iskolapszichológia nem több, mint a pedagógia, s bár az iskolapszichológus nem kvalifikáltabb, mint a pedagógus, de más eszközökkel” segíti a pedagógusok munkáját.

Halász Anna saját tapasztalatait elemzi „Egy iskolapszichológus tapasztalatai” című munkájában.

A. Császár Ildikó—Horányi Annabella „A nevelési tanácsadók tevékenységi köre”-ről ír. Tanulmányukból megtudhatjuk, hogy Budapesten 22 kerületi és 1 középszintű szakoktatási, vidéken pedig 48 nevelési tanácsadó működik. Elemzik a nevelési tanácsadók prevenciósi feladatait, valamint ambuláns munkájukat.

Szalainé Sinkó Hilda „A nevelési tanácsadó és az iskola együttműködése” című tanulmányában azt állapítja meg többek között, hogy a nevelési tanácsadónak elsősorban a megelőzésben kell segíteni az iskolák gyermekvédelmi munkáját. Nagyon fontosnak tartom a következő megállapítását: „A pszichológusnak kell partnerénél is inkább közelítenie a mai iskolarendszer problémáival sokszorososan megterhelt pedagógus nézőpontjához, elvárásaihoz — vagyis a realitáshoz.”

Az I. fejezet záró tanulmányát Marót Júlia és Magyar Eszter írta „A nevelési tanácsadó és a korrekciós osztály kapcsolata” címmel. Mindenekelőtt összehasonlítják a kompenzáló nevelés jelenlegi nemzetközi helyzetét, majd ismertetik a korrekciós osztályok magyarországi történetét. és az iskolaérettségi vizsgálatok tapasztalatait. Végül a korrekciós osztály pszichológiai segítségét mutatják be.

A II. fejezet a „Műhelymunkák” címet viseli. Ez is elárulja, hogy elsősorban a pedagógiai problémák gyakorlati megközelítéséről van szó az itt közölt tanulmányokban.

Vereczkey Györgyné és Ingusz Iván „Kérdőjelek a serdülőkorúak általános iskolai felmentésével kapcsolatban” címmel a felmentés pszichológiai összetevőit vizsgálják, s a szülői magatartást elemzik.

Bánkiné Tekes Eszter és Villányi Lenke „A pedagógus önismerete és a nevelési eszközrendszer” címen megírt tanulmányában konfliktushelyzetekkel összefüggésben végeztek felmérést. Két megállapításukat érdemes idézni: „A pedagógusok úgy érzik, hogy munkájukra az iskolai feszültségek sokkal nyomasztóbban hatnak, mint az otthonról hozottak.” A másik: „A szülők, amikor ideális pedagógusként megválasztották a helyzeteket, sokkal több konstruktív megoldást adtak, mint maguk a pedagógusok általában.”

Hoffmann Gertrúd „A pszichológus együttműködése a pedagógussal az iskolai munkát magatartásával zavaró gyermek kapcsán” című tanulmányában a pedagógiai magatartás hibái között említi meg a sértődést, a szubjektivitást és a rutint. Tanácsot ad arra, hogy a pedagógus hogyan segítheti a sérült gyerek állapotának rendeződését, s leírja, hogy a pszichológus milyen módon tervezze meg a pedagógussal való együttműködést.

Jáky Ilona „A verbális kommunikáció gyermekkori zavara — az elektív mutizmus” címen ír. Az elektív mutizmus alatt érti azt a gyermeki magatartást, amikor a gyerekek nem teremtenek verbális kontaktust a számukra idegen vagy nem kedvelt személyekkel, csak a családtagok szűk körével hajlandók a kommunikációra.

Meixner Ildikó „A diszlexia felismeréséről és pedagógiai vonatkozásairól” értekezik. Ismerteti a diszlexia (olvasás-írás tanulási gyengeség) tüneteit, javításának alapelveit, megelőzésének lehetőségeit és a gyakorlati tennivalókat.

A III. fejezet a „Fejlesztő módszerek” címet

viseli. Tekintettel arra, hogy itt egy-egy probléma megoldásának módszereiről van szó, az egyes tanulmányokat nem lehet ismertetni. A tanulmányok címeinek ismertetése azt teszi lehetővé, hogy az érdeklődő a neki szükséges tanulmányt válassza ki.

Strasser Judit „Szeressenek dolgozni” címen középső csoportos óvodások játékos foglalkoztatásáról ír, mint a munkára nevelés lehetőségéről.

Bacsa Gáborné „Az iskolaéretlen óvodások fejlesztő foglalkozásának tapasztalatai” címen, Láng Judit: „Fejlesztő foglalkozások az óvodában viselkedésszerezéses módszerekkel” címen, Károly Sára—Marafkóné Kolta Emma—Prém Jánosné „A térorientációs zavarok korai felismerése és korrekciója óvodás és kisiskolás gyermekeknél” címen írja le kísérleteit. Torda Ágnes és Vitáris Zsuzsa „Fejlesztő foglalkozás egyik módja az óvodában”, Veresné Kovács Judit pedig „A mesealkotó csoport hatása a magatartási zavarral küzdő gyermekek fantáziaműködésére” címmel összegzi kísérleteinek eredményeit.

A kötet záró fejezete a „Csoportmódszerek pedagógusokkal” témakörébe tartozó tanulmányokat tartalmazza. A három értekezés (Maslerné Bednár Éva: „A csoportos foglalkozás mint a pedagógus-továbbképzés sajátos formája”, Fűri Anna—Zsár Anna: „Négy év pedagógusokkal Bálint-csoportban”, s Szilágyi Vera: „Esetmegbeszélés kiscsoportban — mint a gyermekvédelmi megbízottak attitűdformálásának módszere”) — mint a címük is mutatja — azt elemzi, hogy milyen mértékben lehet hasznosítani a pedagógusok csoportos esetmegbeszélését. Mind a három tanulmány nagyon használható módszereket ad e sajátos pedagógiai és pszichológiai eljárás alkalmazásához. Nagyon sok segítséget adhatnak a feldolgozásra kerülő témák címei is. Talán a Bálint-módszer keletkezésének idejét lehetett volna összeegyeztetni, ugyanis az egyik tanulmány szerzője azt írja, hogy ez az 50-es évek elején született, míg a másik szerző szerint az első Bálint-csoportok 1951-ben alakultak meg.

A kötetben közölt tanulmányok mindegyike rendkívül igényes szakmai színvonalat képvisel, az egyes szakterületek legújabb eredményeit és problémáit tartalmazzák. Annak ellenére, hogy egy meghatározott életkorú gyermekek nevelésének problémáiról olvashatunk, haszonnal forgathatják a nem csak e korcsoporttal foglalkozó pedagógusok is.

DR. BEREZKI SÁNDOR